

NODIADAU ATHRAWON

SUT GALLWN NI LEIHOU TIPIO ANGHYFREITHLON YM MHARC CENEDLAETHOL BANNAU BRYCHEINIOG?

Mae dysgwyr yn ystyried yr hyn maen nhw eisoes yn ei wybod am dipio anghyfreithlon ac yn datblygu cwestiynau i archwilio eu dealltwriaeth o adroddiad am rywun sy'n ceisio ei leihau. Maen nhw'n cynnal ymchwil i ddod o hyd i atebion i'w cwestiynau ac yn amcangyfrif nifer y bagiau sbwriel sy'n cael eu casglu bob wythnos, yn ôl yr adroddiad. Mae dysgwyr yn ystyried ystod o wybodaeth ynghylch y materion sy'n ymwneud â chasglu gwastraff a thipio anghyfreithlon ac yn ysgrifennu Trydar/X er mwyn helpu eraill i feddwl am dipio anghyfreithlon. Mae dysgwyr yn ystyried pam mae tipio anghyfreithlon yn broblem, yn archwilio gwahanol safbwyntiau arno, cyn iddynt ddylunio a chynnal arolwg ynghylch tipio anghyfreithlon a dadansoddi'r canlyniadau. Maent yn dod o hyd i dystiolaeth o dipio anghyfreithlon ym Mharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog ac yn ei chofnodi, cyn iddynt ysgrifennu erthygl ar gyfer papur newydd ar-lein lleol. Mae dysgwyr yn archwilio gwahanol gyfryngau sy'n ymwneud â thipio anghyfreithlon, yn gefndir i greu poster sydd â'r nod o annog pobl i gael gwared ar eu sbwriel mewn modd cyfrifol.

CWRICWLWM I GYMRU

Meysydd Dysgu a Phrofiad a archwiliwyd:

- Y Celfyddydau Mynegiannol
- Iechyd a Lles
- Y Dyniaethau
- Ieithoedd, Llythrennedd a Chyfathrebu
- Mathemateg a Rhifedd
- Gwyddoniaeth a Thechnoleg

Mae'r gweithgaredd hefyd yn ymgorffori agweddau ar sgiliau trawsgwricwlaidd a amlinellir yn y FfLIRh a'r FfCD.

ADNODDAU

Dyfais y gellir ei defnyddio i gysylltu â'r rhyngwrwd a mynediad i'r rhyngwrwd. Dulliau o gymryd ffotograffau sy'n dangos tystiolaeth o dipio anghyfreithlon, e.e. camera, ffôn clyfar, tabled.

GWNEUD Y GWEITHGAREDD

- Yn y rhan fwyaf o dasgau, bydd gofyn i ddysgwyr weithio mewn parau neu grwpiau.
- Anogwch y dysgwyr i rannu eu syniadau ac egluro a chyfiawnhau eu syniadau pan fo modd, mewn ymateb i gwestiynu agored. Mae cwestiynau ffocws wedi'u hawgrymu ar gyfer arwain dysgwyr drwy'r tasgau.
- Er mwyn cyrchu'r raddfa ar Google maps, cliciwch ar 'View larger map'.
- Sylwer, os gwelwch yn dda: i gael mynediad at is-deitlau Cymraeg ar fideo, cliciwch ar 'Settings', yna detholwch 'Subtitles', yna 'Auto-translate' a dewis 'Welsh'.
- Wrth fynd â dysgwyr i'r awyr agored, mae'n hanfodol cadw at y [Cod Cefn Gwlad](#) a bod unrhyw asesiadau risg perthnasol wedi'u cynnal a bod y risgiau wedi'u lliniaru.

TASG 1

BETH YW TIPIO ANGHYFREITHLON?

Eglurwch wrth y dysgwyr y dylai'r dasg hon eu helpu i ddeall mwy am beth yw tipio anghyfreithlon a beth y gellir ei wneud i'w leihau.

Sgrîn 3

Gofynnwch i'r dysgwyr ystyried y cwestiynau canlynol wrth ystyried y ddelwedd.

Cwestiynau ffocws

- Beth allwch chi ei arsylwi?
- Beth allwch chi ei gasglu?
- Beth arall ydych chi eisiau ei wybod?
- Sut byddwch chi'n cael gwybod?

Sgrîn 4

Gofynnwch i'r dysgwyr edrych ar y ddelwedd a thrafod y cwestiynau canlynol.

Cwestiynau ffocws

- Sut mae edrych ar y ffotograff hwn yn gwneud i chi deimlo? Pam?
- A ydych chi wedi gweld unrhyw beth fel hyn o'r blaen yn eich ardal leol? Ble? Pryd?
- Beth yw tipio anghyfreithlon? Pam ydych chi'n meddwl hynny?
- Ble mae tipio anghyfreithlon yn digwydd? Sut ydych chi'n gwybod?
- Pam ydych chi'n meddwl bod tipio anghyfreithlon yn digwydd?
- Pwy ydych chi'n meddwl sy'n gyfrifol am dipio anghyfreithlon? Pam ydych chi'n meddwl hynny?

Sgrîn 5

Gofynnwch i barau o ddysgwyr gyrchu a darllen: [Ystradgynlais fly-tipper paid £400 as Powys clamps down on illegal waste disposal](#) (Saesneg yn unig) ac yna gofynnwch iddynt drafod y cwestiynau canlynol.

Cwestiynau ffocws

- Sut ydych chi'n meddwl y defnyddiwyd bagiau o wastraff y cartref er mwyn adnabod y troseddwr? Beth tybed oedd yn y bagiau a wnaeth arwain at adnabod y troseddwr?
- Yn eich barn chi, sut mae tipio anghyfreithlon:
 - o yn difetha cymunedau
 - o yn effeithio ar fwynderau lleol
 - o â'r potensial i niweidio pobl a bywyd gwyllt?

Sgrîn 6

Gofynnwch i barau o ddysgwyr ddarllen erthygl gan y BBC: [Almost 40,000 Wales fly-tipping incidents bring 55 fines](#) (Saesneg yn unig) ac yna gofynnwch iddynt drafod y cwestiynau canlynol.

Cwestiynau ffocws

- Faint gostiodd clirio yn dilyn tipio anghyfreithlon yn 2022? A ydych yn synnu at y swm hwn o arian? Pam?
- Pa awdurdod lleol oedd â'r cynnydd canrannol mwyaf mewn achosion o dipio anghyfreithlon y llynedd?
- Beth yw'r gwahaniaeth rhwng yr awdurdod lleol sy'n perfformio orau a'r un sy'n perfformio waelaf? Sut wnaethoch chi gyfrifo hyn?
- Pa awdurdodau lleol sydd yn rhannol ym Mannau Brycheiniog? Pa mor dda y mae'r awdurdodau lleol hyn wedi bod o ran lleihau tipio anghyfreithlon?
- Pam ydych chi'n meddwl bod cyn lleied o ddirwyon am dipio anghyfreithlon?

Sgrîn 7

Eglurwch wrth y dysgwyr fod cynghorau ledled Cymru wedi gwneud ymdrech fawr yn y blynyddoedd diwethaf i annog ailgylchu gwastraff cartref a lleihau tipio anghyfreithlon.

Gwahoddwch grwpiau o ddysgwyr i chwilio am ddata a gwybodaeth o'r ffynonellau a ddarparwyd, yn ogystal â ffynonellau eraill y gallant ddod o hyd iddynt, ac yna gofynnwch iddynt ymholi'r data er mwyn cael syniad o'r materion sy'n ymwneud â chasglu gwastraff a thipio anghyfreithlon, yn enwedig ym Mharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog a'i awdurdodau lleol.

Sgrîn 8

Gofynnwch i'r dysgwyr drafod y cwestiynau canlynol.

Cwestiynau ffocws

- Pa ddata a gwybodaeth ydych chi wedi'u casglu? O ble? Sut ydych chi'n gwybod a yw'n ddibynadwy?
- Beth mae'r data yn ei ddweud wrthyfych? Pam ydych chi'n meddwl hynny?
- Faint o achosion o dipio anghyfreithlon sydd wedi digwydd yn eich ardal leol a Pharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog yn ddiweddar/eleni?
- Ble mae tipio anghyfreithlon yn digwydd fwyaf yn eich ardal leol a Pharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog? Pam ydych chi'n meddwl bod y rhain yn 'fannau poeth' ar gyfer tipio anghyfreithlon?
- Beth mae'r cynghorau lleol wedi'i wneud ynghylch ailgylchu yn ystod y blynyddoedd diwethaf? Pam? Pa effaith mae hyn wedi ei chael?
- Pa batrymau a thueddiadau dros amser allwch chi eu nodi?
- Pa gasgliadau allech chi ddod iddynt o'r data ar ailgylchu a thipio anghyfreithlon? A oes cysylltiad rhwng y ddau? Pam ydych chi'n meddwl hynny?

Sgrîn 9

Eglurwch wrth y dysgwyr mai system ar gyfer canfod, rheoli a dadansoddi digwyddiadau tipio anghyfreithlon yw FlyMapper.

Gofynnwch iddynt gael mynediad at y [Wefan](#) ac i drafod y cwestiynau canlynol.

Cwestiynau ffocws

- Sut mae'r wybodaeth hon yn cael ei chasglu, yn eich barn chi?
- Sut y defnyddir y wybodaeth hon, yn eich barn chi? Gan bwy?
- A ydych chi'n meddwl bod y drefn hon yn ymddangos fel ei bod yn effeithiol? A ydych chi'n meddwl ei bod yn cael yr effaith a ddymunir? Pam?

Sgrîn 10

Gofynnwch i'r dysgwyr wyllo'r fideo: [Top 10 rubbish excuses given by fly-tippers](#) (ychydig dros funud o hyd) ac yna i drafod y cwestiynau canlynol.

Cwestiynau ffocws

- A ydych chi'n meddwl y gallai fod rhywfaint o wirionedd yn unrhyw un o'r esgusodion hyn? Os ydych yn meddwl hynny – pa rai?
- Pam ydych chi'n meddwl y gallai pobl wneud esgusodion am dipio anghyfreithlon?
- Beth ydych chi'n meddwl yw'r gwir resymau dros dipio anghyfreithlon?

Sgrîn 11

Eglurwch wrth y dysgwyr fod yna lawer o resymau pam mae pobl yn tipio'n anghyfreithlon, mewn gwirionedd. Gwahoddwch nhw i ystyried y meddyliau 'euog' wrth iddyn nhw ymddangos ar y sgrîn, ac yna penderfynu pa dri o'r rhain maen nhw'n meddwl allai fod fwyaf cyffredin yn eu hardal leol a Pharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog, gan egluro pam.

Sgrîn 12

Gofynnwch i'r dysgwyr ysgrifennu Trydar/X a fyddai'n helpu eraill i feddwl am dipio anghyfreithlon ym Mharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog. Atgoffwch nhw mai dim ond 280 nod sydd ganddyn nhw.

TASG 2

SUT GALLWN NI DDARGANFOD MWY AM DIPIO ANGHYFREITHLON YM MHARC CENEDLAETHOL BANNAU BRYCHEINIOG?

Eglurwch wrth y dysgwyr y bydd y dasg hon yn cefnogi eu dealltwriaeth ynghylch pam mae tipio anghyfreithlon yn broblem a pham mae pobl eisiau gwneud eraill yn ymwybodol o dipio anghyfreithlon, fel bod y broblem yn mynd yn llai.

Sgrîn 3

Gofynnwch i'r dysgwyr ystyried pam mae tipio anghyfreithlon yn broblem trwy glicio ar bob cymeriad a thrafod eu barn wrth iddyn nhw ymddangos ar y sgrîn.

Cwestiynau ffocws

- Pa un o'r dysgwyr hyn sy'n gwneud y sylw mwyaf grymus, yn eich barn chi? Pam ydych chi'n meddwl hynny?
- Pa sylw arall ynglŷn ag effeithiau tipio anghyfreithlon, allech chi ei ychwanegu at y rhain?

Sgrîn 4

Eglurwch wrth y dysgwyr ei bod yn bwysig casglu ac archwilio gwahanol safbwyntiau ynghylch problem, er mwyn cael gwell dealltwriaeth ohoni.

Dywedwch wrth y dysgwyr eu bod am ddylunio a chynnal arolwg o farn a phrofiadau pobl o dipio anghyfreithlon yn yr ardal leol a Pharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog. Cyn iddynt ddechrau, gofynnwch i'r dysgwyr drafod y cwestiynau canlynol.

Cwestiynau ffocws

- Pa wybodaeth benodol ydych chi'n ceisio'i chasglu?
- Pwy yw cynulleidfa darged yr arolwg hwn?
- Pa fformat fydd i'r arolwg (e.e. ar-lein, papur)? Pam?
- Sut bydd yr arolwg yn cael ei ddosbarthu?
- Pa offer neu lwyfannau fydd yn cael eu defnyddio i greu a dosbarthu'r arolwg? Pam?
- Pa fath o gwestiynau fydd fwyaf effeithiol (e.e. aml-ddewis, penagored, graddfa Likert)? Pam?

Ar ôl cynnal y trafodaethau hyn, gofynnwch i'r dysgwyr ddrafftio eu cwestiynau.

Sgrîn 5

Gwahoddwch y dysgwyr i ystyried y cwestiynau darfft a manylion eu harolwg, trwy drafod y cwestiynau canlynol.

Cwestiynau ffocws

- A yw'r cwestiynau'n ddiduedd ac yn niwtral?
- A yw pob cwestiwn yn berthnasol i amcanion yr arolwg?
- Pryd yw'r amser gorau i ddsbarthu'r arolwg? Pam?
- A oes dyddiad cau ar gyfer ymateb i'r arolwg?
- Sut y byddwch yn sicrhau cyfrinachedd ac anhysbysrwydd ymatebwyr?
- Sut y byddwch yn sicrhau bod gennych y caniatâd angenrheidiol a chydysniad ymatebwyr?

Sgrîn 6

Gwahoddwch y dysgwyr i ddatblygu eu harolwg a'i gynnal.

Sgrîn 7

Gofynnwch i'r dysgwyr ddadansoddi canlyniadau eu harolwg a thrafod y cwestiynau canlynol.

Cwestiynau ffocws

- Sut allech chi ddangos eich data a'ch canfyddiadau? Pa un yw'r ffordd orau? Pam?
- Pa batrymau neu dueddiadau allwch chi eu gweld yn y data?
- Sut allech chi esbonio eich data a'ch canfyddiadau? Beth yw eich casgliadau? Pam?
- Pa gwestiynau sydd gennych am eich data a'ch canfyddiadau? Sut allech chi ddod o hyd i'r atebion? Pam fyddai hyn yn gweithio?

Gallai dysgwyr greu siartiau bar, siartiau cylch, histogramau a diagramau gwasgariad neu ddefnyddio meddalwedd a fydd yn gwneud hynny ar eu cyfer.

Sgrîn 8

Eglurwch wrth y dysgwyr eu bod nhw'n mynd i ysgrifennu erthygl ar gyfer papur newydd lleol ar-lein, sy'n son am dipio anghyfreithlon ym Mharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog. Fodd bynnag, cyn iddynt ddechrau ar yr erthygl, mae angen iddynt ganfod tystiolaeth o dipio anghyfreithlon, a'i chofnodi. Gofynnwch i'r grwpiau drafod y cwestiynau canlynol a defnyddio'r map a ddarparwyd yn gymorth iddynt gasglu eu meddyliau.

Cwestiynau ffocws

- Ym mhle byddwch chi'n chwilio am dipio anghyfreithlon? Pam?
- Ym mhle ar y map mae'r mannau tipio anghyfreithlon mwyaf tebygol? Pam?
- Sut y byddwch yn sicrhau eich diogelwch wrth gasglu tystiolaeth o dipio anghyfreithlon?
- Sut y byddwch yn casglu tystiolaeth o dipio anghyfreithlon yn yr ardal? Pam?
- Sut byddwch chi'n cofnodi lleoliad y tipio anghyfreithlon rydych chi wedi'i ddarganfod?
- I bwy y byddwch yn rhoi gwybod am y tipio anghyfreithlon, wedi i chi ddod o hyd iddo? Pam y gallai hyn helpu?

Sgrîn 9

Ewch â'r dysgwyr allan i'r awyr agored i gasglu tystiolaeth o dipio anghyfreithlon, yn ddiogel, ac i gofnodi'r lleoliadau y daethpwyd o hyd iddo.

Sgrîn 10

Atgoffwch y dysgwyr eu bod wedi casglu tystiolaeth o dipio anghyfreithlon ym Mharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog yn ogystal â barn pobl yn eu harolwg. Gwahoddwch nhw i ddefnyddio'r wybodaeth hon i ysgrifennu erthygl ar gyfer papur newydd ar-lein lleol am dipio anghyfreithlon ym Mharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog.

Anogwch y dysgwyr i ddefnyddio unrhyw ffotograffau y maen nhw wedi'u cymryd, i ddarlunio'u herthygl.

TASG 3

SUT GALLWN NI ANNOG POBL I GAEL GWARED AR WASTRAFF YN GYFRIFOL?

Eglurwch wrth y dysgwyr y bydd y dasg hon yn archwilio'r gwahanol gyfryngau sy'n ymwneud â thipio anghyfreithlon. Bydd hyn yn ysgogiad iddynt ddatblygu ymgyrch fer eu hunain ar y cyfryngau, gyda'r nod o annog pobl i gael gwared o'u sbwriel trwy ddull cyfrifol.

Sgrîn 3

Eglurwch wrth y dysgwyr am [Taclo Tipio Cymru](#), sef menter bartneriaeth a noddir gan Lywodraeth Cymru a'i chydlynw gan Cyfoeth Naturiol Cymru, er mwyn mynd i'r afael â thipio anghyfreithlon.

Gwahoddwch nhw i gyrchu'r wefan, pori drwy'r erthyglau a thrafod y cwestiynau canlynol.

Cwestiynau ffocws

- Pam, yn eich barn chi, y sefydlwyd Taclo Tipio Cymru?
- Pam ydych chi'n meddwl ei bod yn bartneriaeth rhwng Llywodraeth Cymru a Cyfoeth Naturiol Cymru?
- Sut gallai pobl ddefnyddio'r wefan?

Sgrîn 4

Gwahoddwch y dysgwr i wyllo'r fideo [Animeiddiad Taclo Tipio Cymru 'Sut i gael gwared â'ch gwastraff yn gyfrifol'](#) – (ychydig dros 2 funud o hyd).

Sgrîn 5

Eglurwch wrth y dysgwyr eu bod nhw'n mynd i greu poster bychan i'w roi mewn ffenestri siopau er mwyn annog pobl i gael gwared ar eu sbwriel trwy ddull cyfrifol.

Sgrîn 6

Ar y sgrîn hon, rhoddir poster i'r dysgwyr, sy'n annog pobl i gael gwared ar eu sbwriel trwy ddull cyfrifol. Gofynnwch iddynt edrych ar y poster a thrafod y cwestiynau canlynol yn eu grŵp.

Cwestiynau ffocws

- Pa ansoddeiriau allwch chi eu defnyddio i ddisgrifio'r poster?
- Sut mae'r poster yn gwneud defnydd o ddelweddau i ennyn eich diddordeb?
- Sut mae'r delweddau yn defnyddio lliw yn effeithiol?
- Pa wybodaeth mae'r poster yn ei darparu?
- Pa mor dda yw'r poster am annog pobl i gael gwared â sbwriel trwy ddull cyfrifol? Pam?

Sgrîn 7

Gofynnwch i'r dysgwyr ystyried beth sy'n gwneud poster da ar gyfer annog pobl i gael gwared ar wastraff trwy ddull cyfrifol ac i drafod y cwestiynau canlynol yn eu grŵp.

Cwestiynau ffocws

- Beth yw nodweddion pwysig poster da? Pam ydych chi'n meddwl hynny?
- Sut allwch chi sicrhau bod eich poster yn annog pobl i gael gwared ar eu sbwriel trwy ddull cyfrifol?
- Sut gallwch chi wneud eich poster yn ddiddorol?
- Sut gallwch chi ddefnyddio delweddau? Pa ddelweddau ddylech chi eu defnyddio? Pam?
- Sut gallwch chi ddefnyddio lliw yn effeithiol?
- Pa wybodaeth ydych chi am i'ch poster ei darparu? Sut gallwn ni sicrhau bod y wybodaeth yn glir?

Gwahoddwch y dysgwyr i wneud eu poster.

Sgrîn 8

Ar sgrîn olaf y dasg hon, darperir ymadroddion y gellir eu defnyddio ar ddechrau brawddegau. Gwahoddwch y dysgwyr i ddefnyddio dau neu fwy na dau o'r ymadroddion ac i gwblhau'r brawddegau, wrth iddynt fyfyrion ar ddatblygiad eu hymgyrch fer yn y cyfryngau.

